

www.raakvlak.be

ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK A11 DEEL II:
DE VELDPOSPECTIE

STEFAN DECRAEMER

Titel:

Archeologisch vooronderzoek A11 deel II: De veldprospectie

Opdrachtgever:

Agentschap Wegen & Verkeer
Koning Albert I-laan 1.2 bus 82
8200 Brugge

Versie:

Eindrapport

Auteurs:

Stefan Decraemer

Raakvlak:

Komvest 45
8000 Brugge
T +32 [0]50 44 50 44
F +32 [0]50 61 63 67
E info@raakvlak.be
[www raakvlak.be](http://www.raakvlak.be)

Periode:

Winter 2008 – voorjaar 2009

Leidende archeoloog veldprospectie:

Bart Bot

Veldmedewerkers:

Régy Poppe, Jurgen Van de Walle & Serge Van Liefveringe

Projectcoördinator:

Stefan Decraemer

Eindverantwoordelijke:

Bieke Hillewaert

Technische ondersteuning:

Nico Inslegers

Met dank aan:

De eigenaars en de gebruikers van de geprospecteerde gronden

© Raakvlak, april 2013

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Raakvlak.

Inhoud

1.	Inleiding.....	2
2.	Methodologie	2
3.	De veldprospectie: onderzoeksresultaten.....	3
a.	De eerste vondstenconcentratie	4
b.	De tweede vondstenconcentratie	7
4.	Besluit	10
5.	Bibliografie	10
6.	Websites.....	10
7.	Bijlagen.....	11
a.	Bijlage 1: Overzichtskaart van de geprospecteerde akkers.....	11
b.	Bijlage 2: Archeologische verwachtingskaart.....	12

1. Inleiding

In deel I van het archeologisch vooronderzoek aan de A11 worden reeds uitgebreid de gebruikte bronnen overlopen. Aan de hand van deze bronnen werd een verwachtingskaart opgesteld met mogelijke sites. In dit deelrapport wordt deze kaart verder aangevuld met de eerste fase van het veldwerk, namelijk de veldverkenning of veldprospectie.

In de polders is het aangewezen om in eerste instantie een veldverkenning uit te voeren op de gronden die dit toelaten, namelijk akkers. Een veldverkenning of veldprospectie is het aflopen van de terreinen waarbij alle oppervlaktevondsten worden ingezameld. Eventuele vondsten kunnen al een aanwijzing geven over de aanwezigheid van een site, niet over de aard of de uitgestrektheid.

Tijdens de winter van 2008 tot aan voorjaar van 2009 werden de meeste akkers binnen het projectgebied afgelopen, zowel geploegde akkers als akkers met maïsstoppels of bezaaid met wintertarwe, onder de meest gunstige weersomstandigheden. De veldprospectie werd uitgevoerd door Raakvlak onder leiding van archeoloog Bart Bot.

2. Methodologie

Archeologische vondsten (silex, aardewerk, bot, bouwmaterialen) aan de oppervlakte kunnen al een indruk geven over de aanwezigheid van een archeologische site in de ondergrond. Deze methode is enkel bruikbaar in zones waar de zichtbaarheid van het oppervlak goed is. Bij voorkeur vond op de terreinen een zekere verstoring plaats, zoals het ploegen van akkers. Hierdoor is archeologisch materiaal naar de oppervlakte gebracht en vormt een indicatie over de aanwezigheid van een site, maar niet over de aard of de uitgestrektheid ervan.

Tijdens de uitvoering van de veldprospectie wordt rekening gehouden met een goede zichtbaarheid van de bodem en gekarteerd in gunstige weeromstandigheden. Op deze manier worden alle geschikte en toegankelijke terreinen, die onder het tracé van de A11 vallen, geprospecteerd. Er wordt volgens het systeem van line-walking geprospecteerd. Hierbij wordt in de lengte over de akkers gelopen volgens denkbeeldige lijnen met een tussenafstand van ca. 7m. Alle aangetroffen vondsten worden verzameld en per akker geïnventariseerd. Op het terrein wordt reeds een eerste interpretatie uitgevoerd. Er werd een onderscheid gemaakt tussen verspreide vondsten, die wellicht intrusief zijn en een concentratie van vondsten. In dit laatste geval gaat het om oppervlaktemateriaal dat in grote hoeveelheid dicht op elkaar voorkomt en dat mogelijk met een bewoningssite in verband kan gebracht worden. Eenmaal op de dienst worden de vondsten gewassen en per vondstcategorie uitgesplitst en geteld.

Deze resultaten werden vergeleken met eerder uitgevoerde prospecties in de Brugse regio (HILLEWAERT 1984, SEYS 1982) en in de polders (PIETERS et al. 2006). Hieruit blijkt onder andere dat bewoningssites uit de middeleeuwen of recenter zich manifesteren aan de hand van duidelijke vondstenconcentraties. Gelijkaardige resultaten werden ook recentelijk vastgesteld te Middelkerke-Kalkaert (RENIERE 2012), waarbij een duidelijke vondstenconcentratie op een akker een weerspiegeling gaf van een 16de eeuwse hoeve welke tijdens het proefonderzoek aan het licht kwam.

Afbeelding 1: Sfeerbeeld van de veldprospectie uitgevoerd eind 2008 en begin 2009.

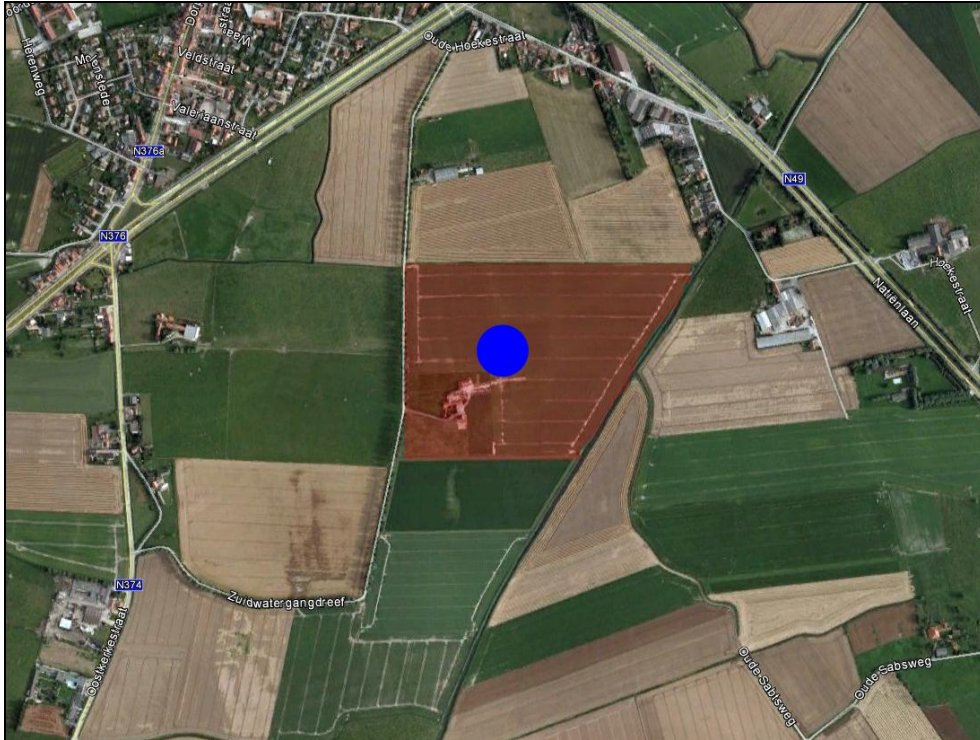
3. De veldprospectie: onderzoeksresultaten

Tijdens de winter van 2008 tot aan voorjaar van 2009 werden de meeste akkers binnen het projectgebied afgelopen (**cfr. bijlage 1**). Op dat moment lagen er nog twee mogelijke tracés (nrs. 1 & 5) voor de A11 op tafel. Hierdoor werden er ook enkele akkers geprospecteerd, die uiteindelijk niet meer tot het projectgebied behoren.

De veldprospectie werd uitgevoerd door Raakvlak onder leiding van archeoloog Bart Bot. Op praktisch alle akkers werd aardewerk aangetroffen. Het aardewerk overspant een tijdsperiode vanaf de volle middeleeuwen tot recent materiaal. Het vroegst dateerbaar ceramisch materiaal bestaat uit Rijnlands roodbeschilderd aardewerk, die ook naar zijn bekendste productiecentra Pingsdorf wordt vernoemd. Het overgrote deel van het gerecupereerde schervenmateriaal is oxiderend gebakken, rood aardewerk overwegend te dateren in de 2de helft 15de en de 16de eeuw. Ook van het iets oudere gereduceerd gebakken, grijs aardewerk werd veel materiaal aangetroffen, die overwegend te dateren valt tussen de 13de en 15de eeuw. In totaal werden twee vondstenconcentraties aangetroffen (**cfr. bijlage 1**), grotendeels bestaande uit deze twee aardewerkklassen. Ter hoogte van deze vondstenconcentraties is de kans zeer groot om tijdens het proefonderzoek archeologische laatmiddeleeuwse sites aan te snijden.

a. De eerste vondstenconcentratie

Een eerste grote concentratie bevindt zich ten zuiden van het kruispunt tussen de Dudzelestraat (N376) en de Natiënlaan (N49), langs de zuidwatergangdreef ten noordoosten van de huidige hoeve *Reigerie*. Deze concentratie strekt zich uit over een gebied van ca. 20 bij 20 meter.

Afbeelding 2: Detailkaart van de vondstenconcentratie (blauw) t.h.v zone 13 (rood).

Afbeelding 3: Overzicht van de gewassen vondsten in zone 13.

In totaal werden er in zone 13, 498 scherven gerecupereerd (**cfr. tabel 1**). Daarnaast werden er nog vier andere vondsten teruggevonden. Deze overige vondsten bestaan uit één stukje van een kleien pijpje (ca. 17de eeuw), twee botfragmenten en één munt. Jammer genoeg is deze bronzen munt zodanig afgesleten dat een determinatie niet meer mogelijk is. Aan de hand van de vorm en dikte dateert deze uit de post-middeleeuwen.

Aardewerktype:	Aantal	Aandeel in %	Datering
Grijs Aardewerk:	93	18,7%	13 ^{de} – 15 ^{de} eeuw
Rood Aardewerk:	375	75,3%	Eind 15 ^{de} , overwegend 16 ^{de} en begin 17 ^{de} eeuw
Rijnlands:	4	0,8%	Volle middeleeuwen (11 ^{de} -13 ^{de} eeuw)
Pingsdorf:	1	0,2%	Volle middeleeuwen
Maaslands wit:	2	0,4%	Volle middeleeuwen
Steengoed, Raeren/Frechen:	17	3,4%	Late middeleeuwen – post-middeleeuwen
Steengoed, Bouffioulx:	1	0,2%	Post-middeleeuwen
Steengoed, Westerwald:	1	0,2%	Post-middeleeuwen
Steengoed, Langerweher:	1	0,2%	Late middeleeuwen
Faience:	3	0,6%	Post-middeleeuwen
<u>Totaal scherven:</u>	<u>498</u>	<u>100%</u>	

Tabel 1: Overzicht van het aardewerk in zone 13.

Overige vondsten:	Aantal:	Datering:
Kleien pijpje:	1	Post-middeleeuwen
Bot	2	/
Bronzen munt	1	Post-middeleeuwen

Tabel 2: Overzicht van de overige vondsten in zone 13.

Het rode, oxiderend gebakken aardwerk is duidelijk de meest voorkomende aardewerkklasse met een aandeel van 75,3%. De gerecupereerde scherven overspannen een periode van het eind van de 15de eeuw tot aan het begin van de 17de eeuw. Alhoewel het grootste deel van het aardewerk uit kleine wandfragmenten bestaan, zijn er toch enkele aardewerktypes uit de scherven af te leiden. Hiertoe behoren drie pannen met geknepen handvaten (zgn. zwaluwstaarten), één fragment van een vergiet en meerdere bandvormige randen van teilen uit rood, dik geglaazuurd aardewerk.

Met een aandeel van 18,7% is het grijze, reducerend aardewerk ook goed vertegenwoordigd. Het betreft hier enkel laatmiddeleeuws grijs aardewerk, met een fijne kwartsverschraling, dus te dateren tussen de 13de en de 15de eeuw.

Daarnaast werden er nog 1,4% scherven uit de volle middeleeuwen en 4,6% scherven uit de post-middeleeuwen aangetroffen. Wegens het lage aandeel worden deze scherven als intrusief beschouwd. Onder andere via bemesting kan deze op deze akkers zijn beland.

De kans is dus groot dat er tijdens het proefsleuvenonderzoek hier een laatmiddeleeuwse site aan het licht komt, die te situeren valt in de 15de -16de eeuw.

Vermoedelijk kan deze vondstenconcentratie gelinkt worden aan de nog steeds bestaande hoeve *Spijkerhofstede*, die beter gekend is onder zijn jongere naam de hoeve *Reigerie*. Deze hoeve gelegen in het 34ste Watering Reigaarsvliet heeft zijn naam verkregen omdat deze hoeve belast werd met een rente aan de Spijker te Brugge. De latere benaming is afkomstig van de grote hoeveelheid reigers die rond de hoeve in de bomen nestelden. De reigerkolonie is ca. 1900 verdwenen toen de meeste bomen werden geroid.¹

Volgens de bouwkundige erfgoedinventaris komt deze hoeve reeds voor op de kaart van Ferraris (1770-1778) en van Ph. Vandermaelen (ca. 1845). Van de zes onderdelen van de hoeve resteren er momenteel slechts twee, m.n. het boerenhuis en de schuur.²

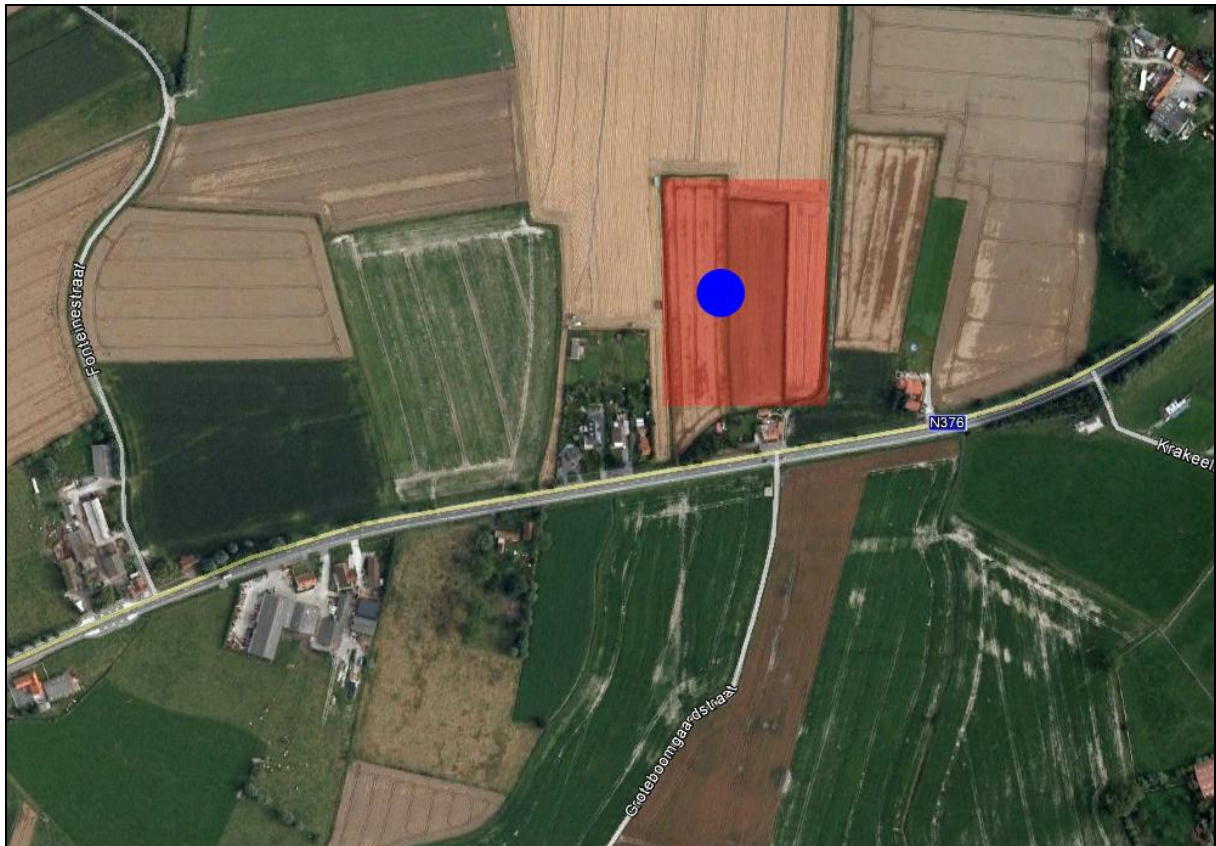
Jammer genoeg is er in de historische bronnen geen precieze datering terug te vinden wanneer deze hoeve werd gebouwd. Indien het prospectiemateriaal effectief aan deze hoeve te linken valt, impliceert dit dat de aanleg van deze hoeve teruggaat tot in de 16de eeuw. Het nog uit te voeren proefsleuvenonderzoek kan duidelijkheid brengen of deze prospectievondsten wel degelijk aan deze hoeve kunnen gekoppeld worden (**cfr. deel V**).

¹ COORNAERT M., 1981, p.455

² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/58504>

b. De tweede vondstenconcentratie

Een tweede concentratie is gelegen ten noorden van de Dudzelestraat. Het behelst een gebied van 10 bij 10 meter waar schervenmateriaal en relatief veel baksteengruis zijn aangetroffen. Het gerecupereerde aardewerk bestaat overwegend uit grijs- en roodbakkerd aardewerk. Deze vondsten worden gedateerd in de late middeleeuwen en post-middeleeuwen. Opvallend is wel dat het aardewerk sterk verweerd is.

Afbeelding 4: Detailkaart met aanduiding van de vondstenconcentratie (blauw) t.h.v zone 25 (rood).

Afbeelding 5: Overzicht van de gewassen vondsten op zone 25.

In zone 25 werden in totaal 131 scherven opgeraapt (**cfr. tabel 3**). Dit is in vergelijking met andere percelen geen uitzonderlijke hoeveelheid. Aangezien het grootste deel van deze scherven zich in een concentratie bevinden, wordt deze als een mogelijke site geïnterpreteerd. Daarnaast werd er nog één bronzen fragment aangetroffen, die wordt geïnterpreteerd als een bomfragment van de Eerste of Tweede Wereldoorlog (**cfr. tabel 4**).

Ook in deze vondstenconcentratie is het rode, oxiderend gebakken aardwerk duidelijk de meest voorkomende aardewerkklasse met een aandeel van 52,67%. De verschillende gerecupereerde scherven overspannen een periode van het eind van de 15de eeuw tot aan het begin van de 17de eeuw. Het grootste deel van het aardewerk is sterk verweerd en bestaat uit kleine wandfragmenten. De enkele randen die werden aangetroffen, worden in de 16de eeuw gedateerd.

In deze concentratie is ook het grijze, reducerend aardewerk goed vertegenwoordigd met een aandeel van 40,46%. Het betreft hier enkel laatmiddeleeuws grijs aardewerk, met een fijne kwartsverschraling, dus te dateren tussen de 13de en de 15de eeuw.

Aardewerktype:	Aantal	Aandeel in %	Datering
Grijs Aardewerk:	53	40,46%	Eind 13 ^{de} – 15 ^{de} eeuw
Rood Aardewerk:	69	52,67%	Eind 15 ^{de} , overwegend 16 ^{de} en begin 17 ^{de} eeuw
Steengoed, Raeren/Frechen:	6	4,58%	Late middeleeuwen – post- middeleeuwen
Faience:	1	0,76%	Post-middeleeuwen
Ondetermineerbaar hard gebakken aardewerk:	2	1,53%	Post-middeleeuwen
<u>Totaal scherven:</u>	<u>131</u>	<u>100%</u>	

Tabel 3: Overzicht van het aardewerk in zone 25.

Overige vondsten:	Aantal:	Datering:
Bot	1	/
Bronzen fragment	1	Vermoedelijk 20 ^{ste} eeuw

Tabel 4: Overzicht van de overige vondsten in zone 25.

Er werd geen materiaal uit de volle middeleeuwen aangetroffen.

Met een aandeel van 6,87% zijn de vondsten uit de post-middeleeuwen ondervertegenwoordigd. Dit lage aandeel wordt als intrusief beschouwd. Onder andere via bemesting kan deze op de akkers zijn beland.

De kans is dus groot dat er tijdens het proefsleuvenonderzoek hier een laatmiddeleeuwse site aan het licht komt, die te situeren valt in de 15de -16de eeuw. Aangezien het grijze, reducerend gebakken aardewerk ook goed vertegenwoordigd is gaat het vermoedelijk om een site die reeds in de 15de eeuw enig belang had. De grotere hoeveelheid rood, oxiderend gebakken aardewerk doet vermoeden dat het hoogtepunt van deze site zich op het eind van de 15de eeuw, begin 16de eeuw te dateren valt.

4. Besluit

Tijdens de veldprospectie uitgevoerd eind 2008- begin 2009 in het kader van de aanleg van de A11 werden twee vondstenconcentraties aangetroffen. Deze vondstenconcentraties zijn grotendeels vertegenwoordigd door rood, oxiderend gebakken en grijs, reducerend gebakken aardewerk uit de late middeleeuwen. De kans is groot dat er op deze akkers twee laatmiddeleeuwse sites bevinden. Het nog uit te voeren proefsleuvenonderzoek kan de aanwezigheid van deze sites bevestigen of weerleggen.

Aan de hand van de prospectie werd de verwachtingskaart verder aangevuld tot zijn definitieve versie (cfr. bijlage 2). Hierbij werden volgende bronnen gecombineerd: historisch onderzoek (cfr. Deel I), CAI (cfr. Deel I) en de prospectie uitgevoerd door Raakvlak onder leiding van archeoloog Bart Bot. De eerste vondstenconcentratie op perceel 25 wordt op de verwachtingskaart gekoppeld aan nummer 29, namelijk de Spijkerhofstede. De vondsten op perceel 13 worden weergegeven als een vondstenconcentratie met nummer 24 op de verwachtingskaart.

Beide vondstenconcentraties bevinden zich aan de rand van het tracé van de A11. De mogelijkheid bestaat dat tijdens het nog uit te voeren proefsleuvenonderzoek deze sites slechts gedeeltelijk of net niet worden aangesneden. Het proefsleuvenonderzoek zal de aanwezigheid van een mogelijke site op deze percelen bevestigen of weerleggen. Een advies voor een mogelijk vervolgonderzoek wordt in deel V van het archeologisch onderzoek verantwoord.

5. Bibliografie

HILLEWAERT B., 1984. *Oostkerke-bij-Brugge*, Archeologisch Inventaris Vlaanderen, II, Gent.

PIETERS M., SCHIETECATTE L., ZEEBROEK I., BAETEMAN C., BASTIAENS J., DEFORCE K., JANSEN I., MEYLEMANS E., VAN LAECKE J., 2006: The Belgian polders, Flanders: a test case 2002-2006, in: DYSON L., HEPPELL E., JOHNSON C., PIETERS M., *Planarch 2 Archaeological evaluation of Wetlands in the planarch area of North West Europe*, Maidstone

RENIERE S., DECONYNCK J., MIKKELSEN J., CRUZ F., 2012: Rapportage van het archeologisch proefsleuvenonderzoek - 2 november tot 6 december 2011. Gate-rapport 34.

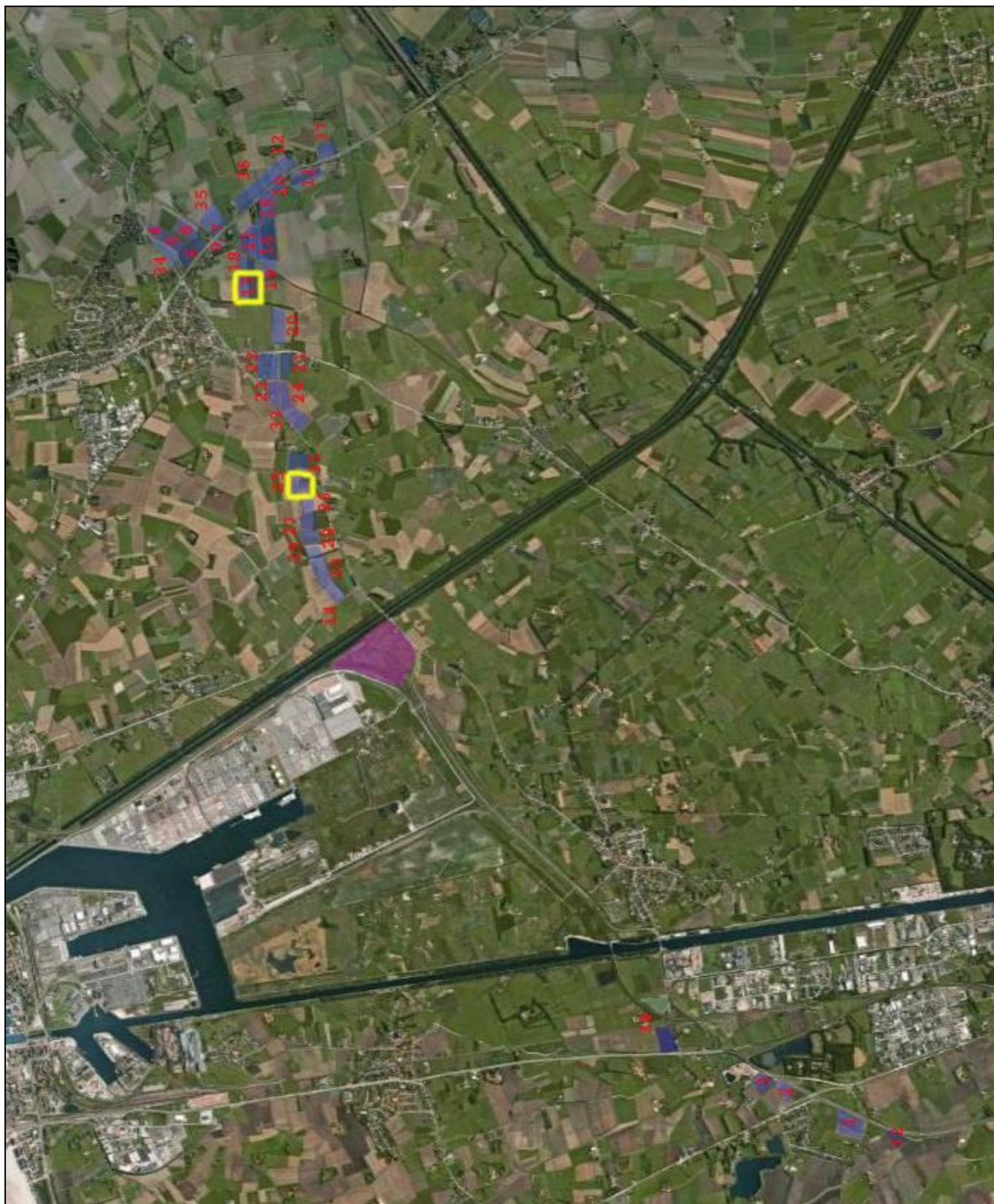
SEYS A., 1982: Archeologisch onderzoek in de gemeente Damme. Prospectie – Analyse – Synthese, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent.

6. Websites

Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het bouwwkundig Erfgoed: gemeente Knokke-Heist: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

7. Bijlagen

a. Bijlage 1: Overzichtskaart van de geprospecteerde akkers

b. Bijlage 2: Archeologische verwachtingskaart

